

Document	Archeologische Quickscan
Plangebied	Woningbouw Kweeklust, Grootebroek, gemeente Stede Broec
Adviesnummer	20052
Opsteller(s)	F.C. Schinning (KNA Archeoloog MA) & C.M. Soonius (Regio Archeoloog)
Datum	03-03-2020

Advies	Aanvullend advies zodra plannen bekend zijn IVO – Overig (Proefsleuvenonderzoek) (kosten initiatiefnemer)
Vervolgtraject	Archeologie West-Friesland verzoekt de initiatiefnemer de definitieve plannen door te sturen zodat een aanvullend advies gemaakt kan worden. Archeologie West-Friesland verzoekt de initiatiefnemer een Plan van Aanpak (PvA) te laten opstellen door een gecertificeerde archeologische instelling of bedrijf. Plan van Aanpak dient voor aanvang te worden voorgelegd.

Archeologische Quickscan

1. Inleiding

Op verzoek van de gemeente Stede Broec (contactpersoon: dhr. M. Kok) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot de plannen voor woningbouw op de locatie van het volkstuintencomplex Kweeklust in Grootebroek, gemeente Stede Broec. Het plangebied is circa 1,5 ha. Er zijn nog geen definitieve bouwplannen.

2. Bestemmingsplan en beleidskaart archeologie

Het plangebied valt binnen het bestemmingsplan Stede Broec – Zuid en heeft een dubbelbestemming Waarde-Archeologie.¹ Het gebied ligt in een zone waar een hoge verwachting geldt voor vindplaatsen uit de Bronstijd. Hierbij geldt dat bij ingrepen groter dan 1.000 m² het aspect archeologie moet worden meegewogen.

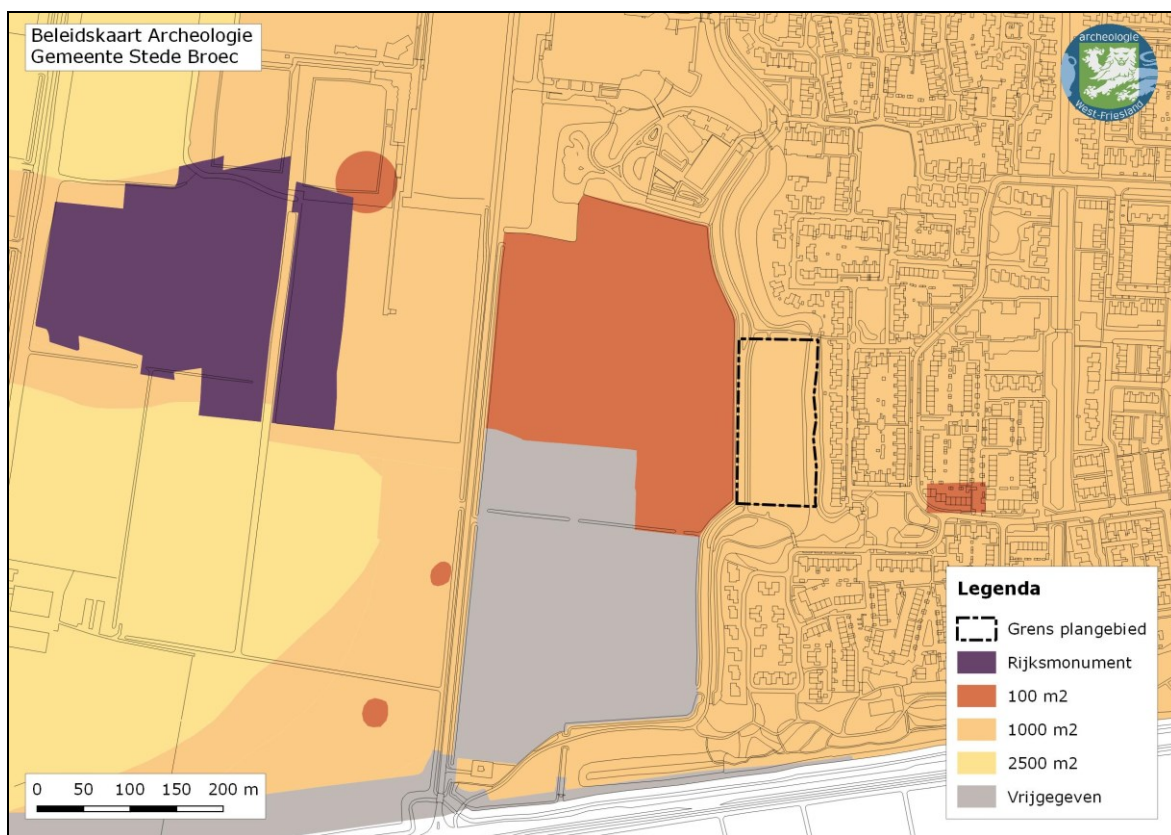
Op de beleidskaart archeologie van de gemeente Stede Broec (vastgesteld op 9 december 2019) is deze vrijstellingsgrens overgenomen (afb. 2).² Op de beleidskaart is aangegeven waar bekende archeologische waarden zich bevinden en welke archeologische verwachtingszones er zijn. De archeologische waarden en verwachtingen hangen samen met bepaalde vrijstellingsgrenzen.

¹ NL.IMRO.0532.BPstedebroeczuid-OH01 (vastgesteld op 25-04-2013).

² Soonius & Van Leeuwen 2019.

Afbeelding 1. De locatie van het plangebied Kweeklust (zwarte stippellijn) op een luchtfoto (bron: PDOK).

Afbeelding 2. De locatie van het plangebied Woningbouw Kweeklust (zwarte stippellijn) op de beleidskaart archeologie van de gemeente Stede Broec.

3. Cultuurhistorische achtergrond

Het plangebied ligt een stuk ten zuiden van het dorpslint de Streekweg. Dit bewoningslint stamt uit de Middeleeuwen en kent meerdere bewoningskernen, waaronder Lutjebroek, Grootebroek en Bovenkarspel. Bewoning in de Middeleeuwen ten zuiden van dit bewoningslint wordt niet verwacht.

Voor het bepalen van de aanwezigheid van bewoningsresten uit de Nieuwe Tijd kan gebruik worden gemaakt van historisch kaartmateriaal. Op de 17de-eeuwse kaart van Johannes Dou (1651-1654: afb. 3) en op de oudste 19de-eeuwse Kadastrale Minuutkaart (afb. 4) is geen bewoning te zien binnen het plangebied. De kans op aantreffen van archeologische resten uit de Nieuwe Tijd is daardoor laag.

Afbeelding 3. De locatie van het plangebied (zwarte cirkel, bij benadering) op de kaart van Dou uit de 17de eeuw (collectie Westfries Archief).

Abbeelding 4. De locatie van het plangebied (zwarte stippellijn) op de kadastrale minuut uit 1826.

4. Archeologische en geologische bronnen

Verwachtingskaart

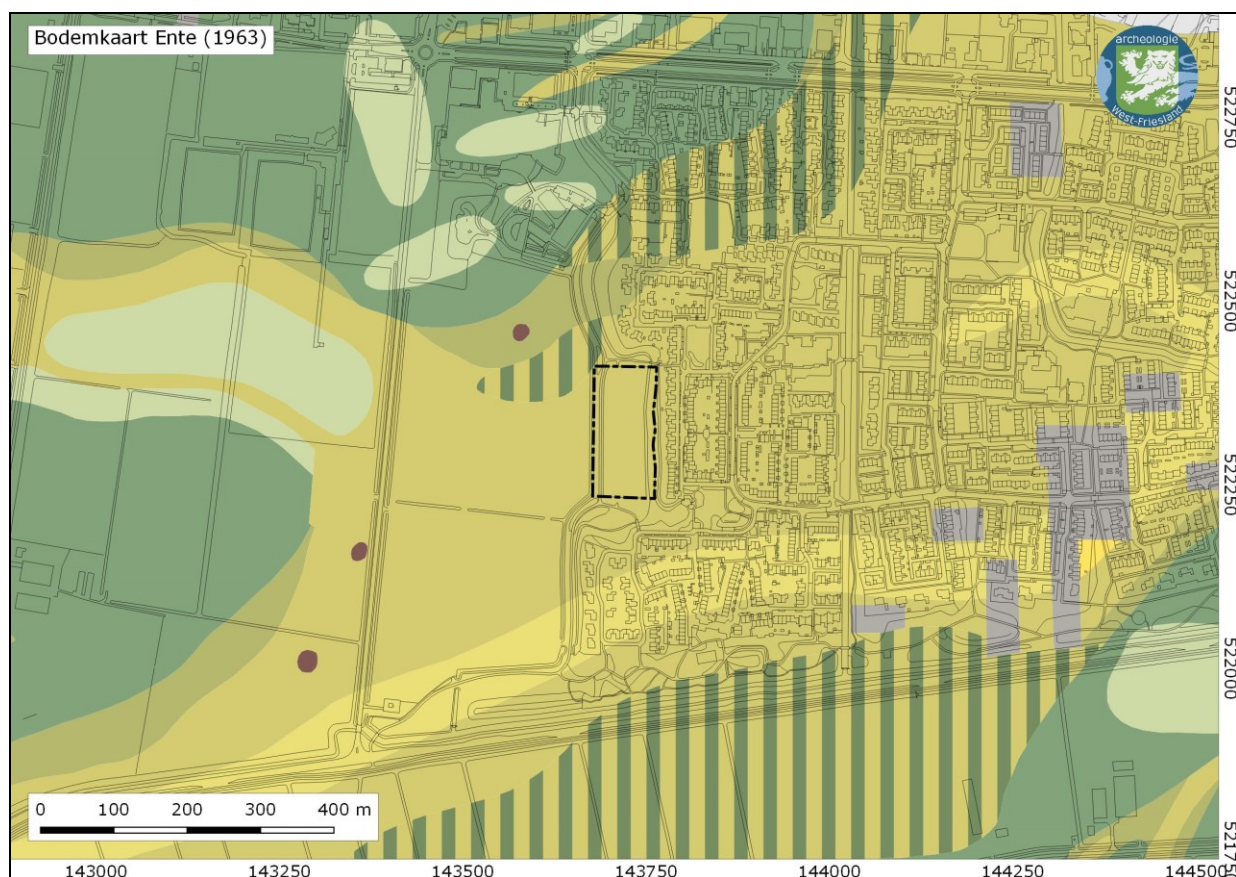
In 2006 is een archeologische verwachtingskaart van het gebied De Streek (West-Friesland Oost) vervaardigd.³ De Streek kent een tamelijk uitgebreide historie wat betreft het bronstijdonderzoek. Resultaten hiervan (m.n. ruimtelijke overzichtsgegevens: luchtfoto's, opgravingen, bekende vindplaatsen) zijn samengevoegd en geïntegreerd in enkele kaartbijlagen. Voor De Streek is een gedetailleerd verwachtingsmodel opgesteld voor twee archeologische perioden: Bronstijd en Middeleeuwen.

Uitgangspunt voor de verwachtingskaart van de Bronstijd is de bodemkaart van De Streek.⁴ Het plangebied bevindt zich in een deel van West-Friesland met een zeer gevarieerde bodemgesteldheid (afb. 5). Op de vereenvoudigde bodemkaart van Ente (1963) is te zien dat het plangebied volledig op zavelgronden ligt (lichtgroen). Nederzettingssporen uit de Bronstijd concentreren zich over het algemeen veelal op deze flanken van de voormalige getijdengeulen. De zandige banen ontwaterden beter dan het omliggende, natte land. De bewoners van het gebied gebruikten de zandige ondergrond voor akkerbouw. Rondom het plangebied bevinden zich kleiige kwelders (donkergroen). Onderzoek in Enkhuizen heeft aangetoond dat er in de Bronstijd ook op de kwelders werd gewoond.⁵

³ De Boer & Molenaar 2006.

⁴ Ente 1963.

⁵ Roessingh & Lohof 2011.

Afbeelding 5. De locatie van het plangebied (zwarte stippellijn) op de vereenvoudigde bodemkaart van Ente.

Onderzoeksmeldingen

Nabij het plangebied zijn twee grote archeologische onderzoeken uitgevoerd.

Grenzend aan het plangebied is ten westen in het kader van de nieuwbouwwijk **Waterweide** archeologisch onderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek bestond in eerste instantie uit inventariserend veldonderzoek in de vorm van geofysisch onderzoek⁶ en proefsleuven (afb. 6, groene arceringen).⁷ Als vervolg op dit onderzoek is in mei 2018 een archeologische opgraving uitgevoerd in het zuidelijk deel (afb. 6, blauwe arceringen; afb. 7; zie ook afb. 1). Het zuidelijk deel is de eerste ontwikkelingsfase van het nieuwbouwproject Waterweide. In dit deel zijn verschillende bronstijdsporen aangetroffen, zoals o.a. een bronstijderf met twee huisplaatsen en een verkavelingssysteem.⁸

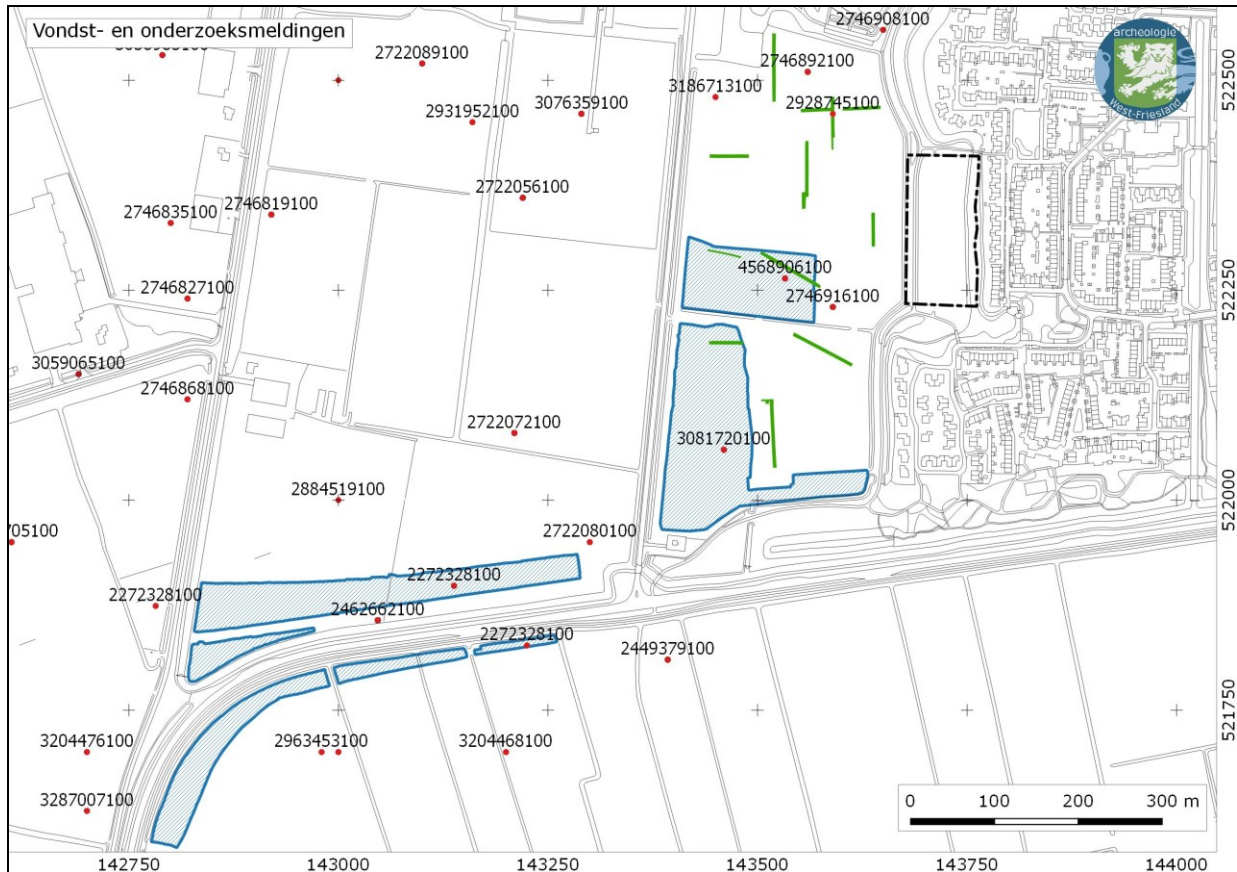
Het noordelijk deel wordt voor het nieuwbouwproject in een tweede fase ontwikkeld. Voorafgaand zal eveneens een archeologische opgraving worden uitgevoerd. Tijdens het proefsleuvenonderzoek zijn in dit deel veel sporen uit de Bronstijd aangetroffen. Dit zijn voornamelijk veel greppels, waaronder ook mogelijke huisgreppels.⁹ De dubbelbestemming voor het noordelijk deel is op basis van het proefsleuvenonderzoek aangepast naar Archeologie 2, met een vrijstellingsgrens van 75 m². Het archeologisch vlak ligt op 1,9 m – NAP. Het vrij te ontgraven deel, zonder dat de archeologische waarden worden verstoord, ligt op 1,7 m – NAP. Aangezien het plangebied direct aan het noordelijk deel grenst, kunnen op dezelfde diepte archeologische resten worden verwacht.

⁶ Archiszaaknummer 4549182100, uitvoerder: Archeopro.

⁷ Archiszaaknummer 4568906100, uitvoerder: ADC ArcheoProjecten.

⁸ Soonius 2018. De rapportage van het onderzoek is nog niet beschikbaar.

⁹ Roessingh 2018a, 18.

Afbeelding 6. De locatie van het plangebied (zwarte stippellijn) met locaties van archeologisch onderzoek (blauwe en groene arceringen) en locaties van vondstmeldingen (rode stippen).

Afbeelding 7. Overzicht van de opgraving Waterweide, foto gemaakt door een drone.

Een tweede onderzoek nabij het plangebied betreft de opgraving Voetakkers in het kader van de aanleg van de **N23 Westfriisaweg**, ten zuidwesten van het plangebied. Hierbij is aan weerszijden van de N506 opgegraven (afb. 6, blauwe arceringen langs de weg). In eerste instantie is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd.¹⁰ In 2015 hebben grootschalige opgravingen ter hoogte van het plangebied een uitgestrekt nederzettingsterrein uit de Midden en Late Bronstijd aan het licht gebracht.¹¹ De nederzettingssporen zijn aangelegd in zogenaamde zavelgronden. Het opgravingsvlak lag op een hoogte van ca. 1,6 m – NAP. De bouwvoor varieerde in dikte tussen de 40 en 50 cm.

Vondstmeldingen

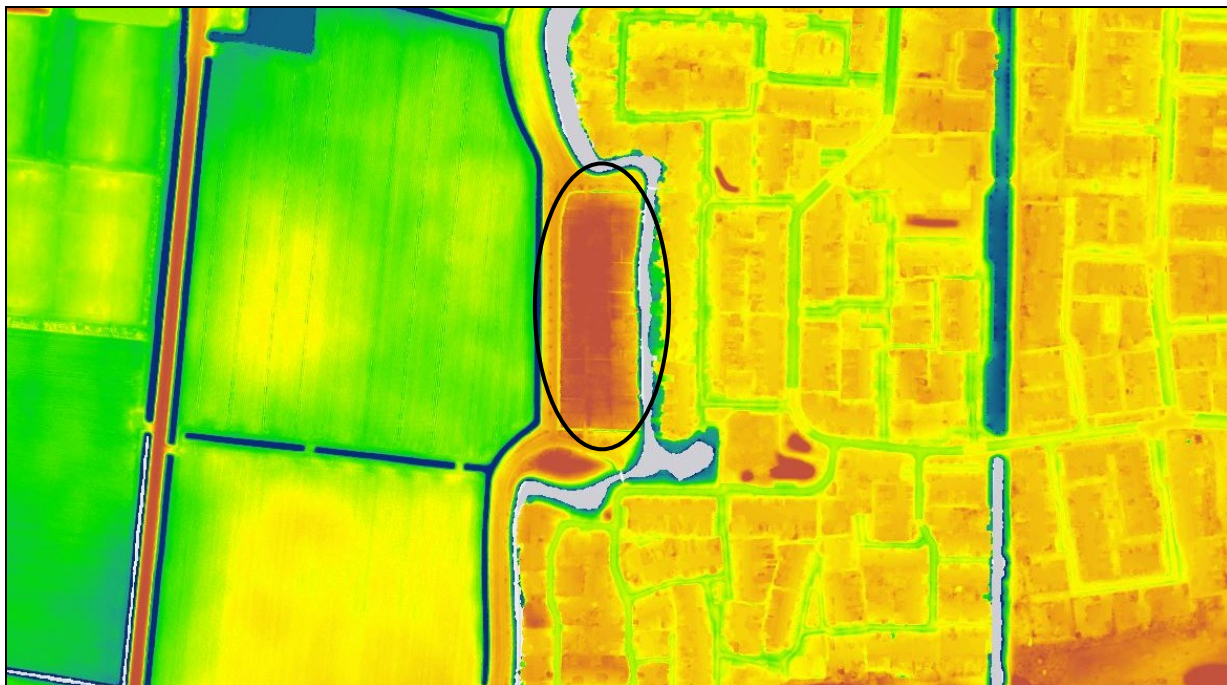
In het kader van de ruilverkaveling het Grootslag is in de jaren '70 van de vorige eeuw een archeologische veldkartering uitgevoerd door de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Nabij het plangebied zijn diverse vondsten bekend (afb. 6, rode stippen). Het betreft vooral materiaal uit de Middeleeuwen en de Bronstijd. De middeleeuwse vondsten zijn vermoedelijk met de bemesting van de velden over de akkers verspreid. Op basis van de kaart met geplande ingrepen voor de ruilverkaveling blijkt dat het plangebied niet is ruilverkaveld.

Grafheuvels

Ten westen van het plangebied bevindt zich een cluster grafheuvels. Zes van deze grafheuvels zijn tijdens opgravingen aangetroffen.¹² Tijdens het proefsleuvenonderzoek t.b.v. de woonwijk Waterweide zijn twee proefsleuven aangelegd ter plaatse van een grafheuvel. Deze is tijdens het onderzoek niet teruggevonden. Er zijn geen aanwijzingen om binnen het plangebied een grafheuvel te verwachten, maar dit is niet geheel uit te sluiten.

AHN

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland is te zien dat het plangebied een stuk hoger ligt dan het omliggende gebied (afb. 8). Dit komt waarschijnlijk door het gebruik als volkstuinencomplex, waarbij de tuinen zijn opgehoogd. De verhoging heeft namelijk scherpe grenzen en beperkt zich tot de locatie van de volkstuinen.

Afbeelding 8. De locatie van het plangebied (zwarte cirkel) op het AHN3 (www.ahn.nl).

¹⁰ Hakvoort & Jansen 2013.

¹¹ Roessingh & Tol 2019.

¹² Steffens 2013.

5. Veldtoets

Op dinsdag 3 maart 2020 is door Archeologie West-Friesland een veldtoets uitgevoerd binnen het plangebied, door middel van 2 boringen. Het doel van de veldtoets is, aangezien het plangebied hoger ligt dan de omgeving, om de diepteligging van de archeologisch relevante lagen te bepalen.

In beide boringen is een vergelijkbare bodemopbouw te zien (NAP-hoogte maaiveld is 0,6 m -NAP. Na een bouwvoor van circa 20 cm komt een gemengd pakket tevoorschijn die duidelijk recent is opgebracht. Tussen de 80 en 105 cm onder maaiveld is een oude bouwvoor te zien van donkergrijsbruine, sterk siltige, matig humeuze klei.

Het pakket hieronder is in **boring 1** vanaf 100 cm groen/blauwig van kleur; waarschijnlijk vanwege verstikking door het ophogingspakket. Na 5 cm komen er weer humeuze vlekken in. Op 120 cm is een donkere laag van grijsbruine, sterk siltige klei te zien. Deze laag gaat op 130 cm abrupt over in lichtgrijs, kalkrijk, matig siltig uiterst fijn zand met een enkele siltlaag. Hier bevindt zich het leesbare vlak (de top van de mariene afzettingen waarin de archeologische sporen zich aftekenen).

In **boring 2** gaat het restant van de oude bouwvoor op 115 cm onder maaiveld abrupt over in de lichtgrijze, sterk siltige klei met zandlagen. Dit is het leesbare vlak (en dus de archeologisch relevante laag).

Uit de veldtoets blijkt dat de archeologisch relevante lagen nog aanwezig zijn. Dit niveau ligt ongeveer op 1,2 m onder maaiveld. De NAP-hoogte ter plaatse van de twee boringen bedraagt 0,6 m – NAP. Het archeologische niveau ligt dus rond 1,8 m – NAP. Dit komt redelijk overeen met de geconstateerde hoogte van het archeologisch relevante vlak in het noordelijke deel van plangebied Woonwijk Waterweide.

Het verschil in maaiveldhoogte wordt veroorzaakt door ophoging van het gehele volkstuintencomplex bij de aanleg ervan.

Afbeelding 9. De locatie van de boringen tijdens de veldtoets (gele stippen), binnen het plangebied (zwarte stippellijn) op een luchtfoto (bron: PDOK).

Afbeelding 10. De veldtoets op 3 maart 2020 in het volkstuintencomplex Kweeklust.

6. Gespecificeerde archeologische verwachting

Voor het plangebied geldt een middelhoge tot hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd. De archeologische resten bevinden zich in het aangrenzende gebied direct onder de bouwvoor, op circa 1,9 m – NAP. Onderhavig plangebied ligt duidelijk hoger. Om vast te stellen of het plangebied is opgehoogd is een veldtoets uitgevoerd. Hierbij zijn twee boringen gezet. Uit de veldtoets is gebleken dat het volkstuintencomplex is opgehoogd. De top van de mariene afzettingen waarin de archeologische sporen zich aftekenen (het archeologisch relevante vlak) bevindt zich op circa 1,2 m –Mv (rond 1,8 m – NAP).

7. Conclusie & advies

Het ligt in de planning om op locatie van volkstuintencomplex Kweeklust in Grootebroek te ontwikkelen tot woongebied. Het plangebied is circa 1,5 ha. Er zijn nog geen definitieve bouwplannen. Zodra de bodemroerende plannen voor dit project duidelijk zijn dient een aanvullend advies gegeven te worden over de vervolgstappen.

Het plangebied ligt in een gebied waar een hoge verwachting geldt voor vindplaatsen uit de Bronstijd, op basis van de bodemkaart, archeologisch onderzoek grenzend aan het plangebied en vondstmeldingen. Deze verwachting is vertaald naar een vrijstellingsgrens van 1.000 m² op de beleidskaart archeologie van de gemeente Stede Broec en het bestemmingsplan Stede Broec – Zuid. Deze grens zal worden overschreden.

Vooruitlopend op de nadere uitwerking van het plan wordt een korte werkwijze beschreven. Op basis van de omvang van het plangebied en de geplande ontwikkeling, en de hoge archeologische verwachting, is een archeologisch onderzoek in het kader van de AMZ-cyclus vereist. Dit archeologisch onderzoek dient te bestaan uit een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) in de vorm van proefsleuven. Het doel van het inventariserend veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde verwachting en het vaststellen van de mate van intactheid van het bodemarchief.

Als leidraad voor het proefsleuvenonderzoek dient een Programma van Eisen te worden opgesteld dat vervolgens aan het bevoegd gezag ter goedkeuring wordt voorgelegd.

In onderhavige quickscan is voor het plangebied een gespecificeerde archeologische verwachting geformuleerd. Deze gespecificeerde verwachting wordt tijdens het proefsleuvenonderzoek getoetst. Een bureauonderzoek zal in dit geval geen nieuwe gegevens betreffende de verwachting binnen het plangebied genereren. Geadviseerd wordt om in dit geval een bureauonderzoek achterwege te laten en de gespecificeerde verwachting uit de quickscan te hanteren.

Op basis van het proefsleuvenonderzoek zijn in principe vier opties mogelijk:

- het terrein wordt (deels) vrijgegeven, omdat er geen archeologische waarden (meer) aanwezig zijn;
- indien blijkt dat de archeologische resten grotendeels zijn verstoord kan er een bouwbegeleiding worden geadviseerd;
- archeologische waarden worden in de bodem veiliggesteld (behoud in situ);
- archeologische waarden worden opgegraven.

Ten behoeve van het PvE dienen de volgende bronnen te worden gebruikt om de vraagstellingen naar de Bronstijd specifieker te kunnen formuleren:

- Roessingh, W., 2018b. *Dynamiek in beeld. Onderzoek van Westfriese nederzettingen uit de bronstijd*. Leiden.
- Roessingh, W. & A.J. Tol, 2019. Archeologie langs de Westfriisaweg. Opgravingen van vindplaatsen uit de late prehistorie, middeleeuwen en nieuwe tijd in het tracé van de Westfriisaweg. *ADC-rapport 5000/Archol Rapport 461*. ADC ArcheoProjecten/Archol, Amersfoort/Leiden.

Archeologie West-Friesland verzoekt om nader overleg te plegen over de vervolgstappen (C.M. Soonius, 06-25272867 / c.soonius@hoorn.nl).

8. Bronnen

AHN3 (www.ahn.nl)

Archis 3.0

Boer, G.H. de & S. Molenaar, 2006. West-Friesland Oost. Provincie Noord-Holland. Een archeologische verwachtingskaart voor De Streek. *RAAP-rapport 1290*. Archeologisch Adviesbureau RAAP, Amsterdam.

Ente, P.J., 1963. Een bodemkartering van het tuinbouwcentrum 'De Streek'. *De bodemkartering van Nederland*, deel XXI. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Hakvoort, S. & H. Jansen 2013. Archeologisch proefsleuvenonderzoek Westfriisaweg. Eindrapport fase 1 en 2. *Grontmij Archeologische Rapporten 900*. Grontmij, Houten.

Roessingh, W., 2018a. Een nederzettingsterrein uit de Midden-Bronstijd in het plangebied Waterweide in Grootebroek, gemeente Stede Broec. Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven. *ADC Rapport 4523*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Roessingh, W., 2018b. *Dynamiek in beeld. Onderzoek van westfriese nederzettingen uit de bronstijd*. Proefschrift. Sidestone Press, Leiden.

Roessingh, W. & E. Lohof, 2011. Bronstijdboeren op de kwelders. Archeologisch onderzoek in Enkhuizen – Kadijken. *ADC-Rapport 2200/ADC Monografie 11*. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

Roessingh, W. & A.J. Tol, 2019. Archeologie langs de Westfriisiaweg. Opgravingen van vindplaatsen uit de late prehistorie, middeleeuwen en nieuwe tijd in het tracé van de Westfriisiaweg. *ADC-rapport 5000/ Archol Rapport 461*. ADC ArcheoProjecten/Archol, Amersfoort/Leiden.

Soonius, C.M., 2018. Aanvullend Advies. Woonwijk Waterweide. Adviesnummer 17051. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Soonius, C.M. & J. van Leeuwen, 2019. Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Stede Broec. *Westfriese Archeologische Notitie (WAN) 5*. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Steffens, B.J.W., 2013. Herdacht tussen zavel en zoden. Een studie naar de dynamiek van de Westfriese grafheuvellandschappen gedurende de Bronstijd. Scriptie Universiteit Leiden/Saxion.

Westfries Archief